

Rozdział I. Zanim przejdziemy do weksli na całego

1. Czym, najprościej mówiąc (a raczej pisząc), jest weksel?

Prawnik, omawiając jakąś instytucję prawną, stara się w możliwie pełny sposób podać jej definicję, tak aby było od niej jak najmniej wyjątków. Ma to jednak pewną wadę – często definicje te są bardzo obszerne i zrozumiałe tylko dla profesjonalistów.

Zacząć należy od tego, iż jest wiele definicji weksla (choć sama ustawa takiej definicji nie podaje, czyli brak jest tzw. legalnej definicji weksla) i nie jest tak, aby tylko jedna była poprawna. Jest tak dlatego, iż niektóre definicje kładą nacisk na coś innego, niż pozostałe.

Dla naszych rozważań przyjmiemy, że **weksel to:**

- **umowa,**
- **papier wartościowy,**
- **pieniądz.**

1.1. Weksel to umowa

Już na samym początku należy zdać sobie sprawę, iż weksel to nic innego jak umowa. A skoro tak to są strony umowy (czyli kto się zobowiązuje w ramach umowy) oraz jej przedmiot (czyli do czego się zobowiązujemy w ramach umowy). Z samej istoty umowy wynika, że zawiera ją więcej niż jedna osoba. Np. w przypadku, gdy kupujemy gazetę stronami umowy sprzedaży są sprzedawca i kupujący. Tak samo jest przy wekslach – ktoś jest zobowiązany, a ktoś inny uprawniony. Podobnie jak przy umowie sprzedaży jedna strona zobowiązuje się do przeniesienia własności rzeczy (np. gazety), a druga strona do zapłaty, tak w przypadku weksla różne osoby na nim podpisane (różne strony) zaciągają określone zobowiązania.

To, że weksel jest umową może z początku nie być oczywiste, bo weksel jest bardzo sformalizowany – występuje w obrocie najczęściej w postaci zwięzłego blankietu, który wypełniamy i nie kojarzy nam się z umowami, które podpisujemy, a które mają postać zapisanej szczegółami kartki lub kartek A4.

1.2. Weksel to papier wartościowy

Weksel to także papier wartościowy. Jak sama nazwa wskazuje papier wartościowy nie jest takim sobie zwykłym papierem, jest to dokument cenny, który ma pewną wartość majątkową, większą niż sama kartka papieru. Prawnicy mówią, że papier wartościowy inkorporuje prawo majątkowe, co oznacza, iż w tym konkretnym dokumencie jest zawarte określone prawo, np. wierzytelności pieniężne, czy prawo rozporządzania towarem. Kto posiada ten dokument może żądać zapłaty od innej osoby tylko dlatego, że jest w posiadaniu tego dokumentu. Prawnicy mówią, że posiadacz weksla ma legitymację formalną, odróżniając ją od legitymacji materialnej – czyli faktycznego uprawnienia do uzyskania zapłaty od innej osoby. Jeśli zatem weksel dłużnik zapłaci w dobrej wierze za weksel osobie, która ten weksel dłużnikowi przedstawi (co musi sprawdzić dłużnik zob. rozdz. V.2.), lecz faktycznie nie będzie uprawniona do uzyskania zapłaty, dłużnik będzie wolny od zobowiązania wobec faktycznie uprawnionego wierzyciela. Ważnym jest, aby

pamiętać, iż ten, kto weksel zapłaci ma prawo żądać jego wydania, a ten kto zapłatę otrzymał powinien weksel fizycznie wydać.

Ciekawe orzeczenie. *Weksel jest papierem wartościowym, obligacyjnym, opiewającym na świadczenie sumy pieniężnej. Weksel nie jest tylko świstkiem papieru, ale w rzeczywistości sam w sobie wartością pieniężną, którą reprezentuje.* (Sąd Apelacyjny w Poznaniu w orzeczeniu z dnia 27 listopada 1928 r., sygn. 10 U 276/28).

1.3. Weksel to pieniądz

Weksel jest, obok banknotu czy monety, formą pieniądza – można nim zapłacić i uregulować zobowiązanie. Ekonomiści mówią, że banknot czy moneta to pieniądz gotówkowy, a weksel to pieniądz rozrachunkowy, czyli bezgotówkowy. Nie zmienia to faktu, iż wręczenie weksla może być równoznaczne z zapłatą.

2. Skąd wziął się weksel?

Początki weksla sięgają średniowiecznej Italii. Była ona wówczas podzielona na małe państwa, które wypuszczały własne jednostki monetarne, podkreślając tym samym swoją niezależność. Kupiec, który chciał zakupić towar w jednym państewku a następnie sprzedać w innym, musiał posiadać przynajmniej kilka rodzajów monet. Nie ułatwiało to obrotu gospodarczego, a przewożenie dużej ilości kruszcu nie należało w tamtych czasach do najbezpieczniejszych zajęć. Wymyślono zatem, iż kupiec może składać pieniądze u miejscowego bankiera i odbierać je w oddziale tego bankiera lub u innego bankiera w miejscu docelowej podróży. Bankier, po zdeponowaniu u niego pieniędzy, wydawał wpłacającemu list, w którym najpierw sam zobowiązywał się do wypłaty pieniędzy w innym miejscu, a w późniejszych czasach – polecał bankierowi docelowego miejsca podróży kupca, wypłatę gotówki. Ostatecznie powstał zatem dokument, w którym jedna osoba (bankier miejscowy) zobowiązywała inną (bankiera w innym państewku) do wypłaty osobie trzeciej (kupcowi) określonej kwoty pieniędzy – coś zbliżonego do dzisiejszego weksla trasowanego.

Prawdziwa rewolucja nastąpiła jednak kilka wieków później, kiedy wynaleziono **indos** (o którym będzie jeszcze sporo informacji w dalszej części książki), tj. możliwość przenoszenia własności weksla poprzez sam podpis zbywcy na dokumencie weksla (najczęściej na jego odwrotnej stronie – grzbiecie). Od tego czasu weksel zupełnie odrywa się od przyczyny dla której zostaje napisany (pierwotnego zobowiązania jednej osoby wobec drugiej) i staje się papierem wartościowym, którego obrót jest od tej przyczyny niezależny.

3. Dlaczego prawo wekslowe wydaje się trudne?

Weksle nie są trudne, choć za takie są uważane. Wydają się trudne, gdyż są niezrozumiałe, a niezrozumiałe są dlatego, iż się ich nie uczymy. W dawniejszych czasach, do okresu drugiej wojny światowej, nauka prawa wekslowego była wynoszona z domu, tak jak dzisiaj uczymy się obsługi karty bankomatowej, przelewów internetowych, czy szerzej bankowości internetowej. Nikt nie musi czytać o tym specjalnych podręczników, po prostu nabywamy tę wiedzę, bo jest powszechnie dostępna i konieczna do funkcjonowania w społeczeństwie. Podobnie było z wekslami do drugiej wojny światowej. Wiedza o wekslach była powszechna nie tylko w miastach, ale i w stosunkach wiejskich. Zmalała, a następnie zupełnie znikła w czasach gospodarki socjalistycznej. Stało się tak dlatego, iż w ustroju gospodarki centralnie planowanej, kiedy państwo chciało decydować o wszystkim i wszystkie aspekty życia (w tym życia gospodarczego) kontrolować, weksle,

które mają **charakter abstrakcyjny** (tzn. jak wyżej wskazano odrywają się od przyczyny, dla której zostały napisane i „żyją własnym życiem”) i przez to nie można ich kontrolować, były nie do zaakceptowania. Ponieważ przestały mieć znaczenie gospodarcze, zaniechano ich nauki, zmarginalizowano zajęcia z weksli na uczelniach, wiedza o wekslach – kiedyś powszechna – po prostu zanikła. Umierały pokolenia, które wiedzę tę posiadały, a rodziły się nowe, które jej nie nabywały. Dzisiaj nie tylko ogół społeczeństwa nie zna i nie rozumie prawa wekslowego, ale znaczna część prawników i ekonomistów ma z tym poważne problemy. Wraz z powrotem gospodarki kapitalistycznej nie było już możliwości odrobienia strat inaczej jak przez powolną edukację, która jednak do chwili obecnej nie przyniosła efektów sprzed drugiej wojny światowej. Powoduje to poważne zagrożenie dla wielu osób, które w różnych okolicznościach podpisały weksel i przez to zaciągnęły zobowiązanie, nie będąc tego do końca świadomym.

4. Gdzie znajdziemy prawne regulacje dotyczące weksła?

Prawo wekslowe przez dłuższy czas nie było spisane. W związku z rozwojem tej instytucji powstawały, w szczególności w dużych ośrodkach miejskich, akty prawne regulujące obrót wekslowy. Prawdziwy jednak początek kodyfikacji, obejmujących ustawodawstwo ogólnokrajowe, przypadł na XX wiek. Obecne obowiązująca w naszym kraju **ustawa Prawo wekslowe** pochodzi z 1936 roku i była od tego czasu zmieniana jedynie kilkakrotnie, a zmiany, o minimalnym znaczeniu dla zasad wekslowych, wynikały nie tyle z potrzeb prawa wekslowego, ile zmian w innych działach prawa. Dla porównania ustawa Kodeks karny z 1997 roku zmieniała się już kilkadziesiąt razy, w tym niektóre zmiany miały charakter fundamentalny.

Ustawa Prawo wekslowe jest napisana językiem trochę archaicznym, takim jaki stosowano w dwudziestoleciu międzywojennym, ale nie ma problemu z jej odczytaniem przez współczesnego odbiorcę. Dzieli się na trzy części (tytuły): dotyczącej weksła trasowanego, weksła własnego oraz przepisów końcowych i przejściowych. Najbardziej rozbudowana jest część pierwsza, która dotyczy weksła trasowanego (art. 1-100), który chociaż bardziej skomplikowany od weksła własnego, był wówczas, w dwudziestoleciu międzywojennym (odwrotnie niż dzisiaj), częściej od niego w użyciu. Weksel własny omówiony został w art. 101-104, ale to nie znaczy, że regulacje go dotyczące są tak skromne – został on uregulowany metodą odesłania do odpowiednich regulacji weksła trasowanego. Wreszcie krótka część trzecia (art. 105-111) dotyczy przepisów końcowych i przejściowych.

Rozpoczynając przygodę z weksłami warto również pamiętać, iż pewne regulacje ogólne właściwe dla weksli zostały ujęte w **ustawie Kodeks cywilny**, w szczególności w dziale poświęconym papierom wartościowym (art. 921⁶ i nast.).

5. Funkcje weksła, czyli po co nam taki papier wartościowy?

Weksel ma wiele funkcji, wykorzystuje się go do różnych celów. W dzisiejszych czasach weksel stanowi przede wszystkim zabezpieczenie zobowiązań istniejących w chwili wystawienia weksła (ale też przyszłych). Zawieram umowę kredytu i podpisuję weksel, aby kredytodawca mógł szybko i tanio (w tzw. postępowaniu nakazowym – zob. rozdz. V.6.1.) wystąpić przeciwko mnie do sądu. Prawnicy mówią wówczas o **funkcji zabezpieczającej (gwarancyjnej)** weksła. Weksel może mieć także **funkcję kredytową** (nie należy jej mylić z umową kredytu, gdyż ta jest związana z wyżej wskazaną funkcją zabezpieczającą). Przykładowo – prowadzę działalność gospodarczą, kupuję jakiś towar,

ale nie mam pieniędzy, wystawiam zatem weksel, w którym termin płatności jest wpisany np. za miesiąc. Jest to tzw. kredyt kupiecki. Jeden przedsiębiorca kredytyje wówczas innego – stąd nazwa. Funkcja powyższa jest związana z funkcją **płatniczą** – weksel można wręczyć zamiast banknotu czy monety przy zakupie towarów lub usług (jak wyżej wspomniano weksel jest pieniądzem). Prawnicy wskazują także, iż weksel spełnia **funkcję obiegową**, bo jest przedmiotem obrotu (prawa z weksła mogą być przenoszone na inne osoby).

6. Jakie są najważniejsze cechy weksła?

Weksel charakteryzuje się następującymi cechami:

- **abstrakcyjność:** jak wyżej wskazano zobowiązanie wekslowe jest niezależne od przyczyny, która skłoniła dłużnika do jego zaciągnięcia, samo podpisanie weksła zobowiązuje wystawcę i to bez względu na przyczynę wystawienia; w przypadku braku zapłaty, wnosząc pozew do sądu, nie trzeba wykazywać dlaczego, z jakiej przyczyny ekonomicznej, weksel został wystawiony; z abstrakcyjnością zobowiązania wekslowego łączy się cecha bezwarunkowości;
- **bezwarunkowość:** weksel nie może zawierać przyrzeczenia zapłaty lub polecenia zapłaty pod warunkiem; weksel, w którym zawarty jest jakikolwiek warunek zapłaty (np. „zapłacę pod warunkiem dostarczenia towaru”, „zapłaci Pan w przypadku uzyskania pożyczki”) jest nieważny;
- **skryptyralność:** dla ważności zobowiązania wekslowego wymagane jest zachowanie formy pisemnej, w tym złożenie podpisu; z powyższą cechą łączy się cecha samodzielności zobowiązania wekslowego;
- **samodzielność:** każdy podpis tworzy niezależne (od innych osób podpisanych na wekslu) zobowiązanie osoby, która ten podpis złożyła; jeżeli na wekslu znajdują się podpisy osób, niezdolnych do zaciągania zobowiązań wekslowych, podpisy fałszywe, podpisy osób nieistniejących albo podpisy, które z jakiegokolwiek innej przyczyny nie zobowiązują osób, które weksel podpisały lub których nazwiskiem weksel został podpisany, nie uchybia to ważności innych podpisów (→art. 7); odpowiedzialność wekslową cechuje samodzielność, ale także solidarność;
- **solidarność:** solidarność polega na tym, iż wierzyciel, według własnego wyboru, może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna; ale uwaga! w przypadku, gdy zapłatę uiszczy dłużnik główny (tj. wystawca weksła własnego lub akceptant weksła trasowanego – zob. rozdz. II. 2) pozostali dłużnicy są zwolnieni z zapłaty, w sytuacji jednak, gdy dłużnik główny nie zapłaci, a zapłatę uiszczy inny dłużnik (np. indosant), zwolniony jest tylko on (i podpisani po nim na wekslu!) – dłużnik, który zapłacił może domagać się zapłaty solidarnie od osób, które podpisały weksel przed nim (zob. rozdz. V.3.).

Rozdział II. Teatr prawa wekslowego. Scena i aktorzy

1. Weksel własny. Weksel trasowany

Przejdźmy teraz do podstawowych pojęć z prawa wekslowego.

Ustawa wyróżnia dwa rodzaje weksla: **weksel własny** i **weksel trasowany**.

Weksel własny to taki, w którym wystawca weksla *sam zobowiązuje się* zapłacić wierzycielowi lub każdemu prawnemu posiadaczowi weksla określoną sumę pieniężną.

Na początku zatem mamy dwóch aktorów tego dramatu – 1) dłużnika i 2) wierzyciela. Dopiero w przypadku, gdy wierzyciel przeniesie weksel na kogoś innego, uprawnionym z weksla stanie się właśnie ta inna osoba będąca prawnym posiadaczem weksla.

Weksel trasowany z kolei to taki, w którym wystawca weksla *poleca* oznaczonej osobie, aby zapłaciła wierzycielowi wystawcy lub każdemu prawnemu posiadaczowi weksla określoną sumę pieniężną.

W przypadku tego weksla mamy trzech aktorów – 1) wystawcę, który jest wierzycielem osoby, której poleca zapłatę 2) daną osobę, której wystawca poleca zapłatę – dłużnika wystawcy 3) inną osobę będącą wierzycielem wystawcy. Zamiast dwóch operacji – zapłaty przez wystawcę jego wierzycielowi i zapłaty wystawy przez jego dłużnika mamy jedną – płacę wierzycielowi mojego wierzyciela, przez co zwalnim ze zobowiązania siebie oraz mojego wierzyciela. Weksel trasowany jest nazywany również **ciągnionym**, gdyż wystawca weksla „ciągnie” weksel na swojego dłużnika – trasata.

2. Osoby występujące na wekslu

Teraz czas na prezentację aktorów. Kto jest kim w obrocie wekslowym?

Rzecz ma się odrębnie, jeśli chodzi o weksel własny i weksel trasowany.

Panie i Panowie! Mam zaszczyt przedstawić:

- w wekslu własnym:

- 1) w prawym dolnym rogu na przedniej stronie weksla **wystawca weksła własnego** (dłużnik wekslowy) – jest dłużnikiem wierzyciela, którego nazywamy remitentem, wystawia weksel, w którym zobowiązuje się do zapłaty określonej kwoty, wręczając go swojemu wierzycielowi (czyli właśnie remitentowi),
- 2) przewijający się w tekście zobowiązania wekslowego **remitent** – jest wierzycielem dłużnika wekslowego i pierwszym posiadaczem weksla, wystawca dlatego wystawił weksel i wręczył go remitentowi, gdyż jest jego dłużnikiem,

- w wekslu trasowanym:

- 1) w prawym dolnym rogu na przedniej stronie weksla **trasant (wystawca weksła trasowanego)** – jest dłużnikiem wierzyciela – remitenta, a jednocześnie wierzycielem dłużnika – trasata,
- 2) przewijający się w tekście zobowiązania wekslowego **remitent** – jest wierzycielem trasanta i, podobnie jak w wekslu własnym, pierwszym posiadaczem weksla,
- 3) w lewym dolnym rogu na przedniej stronie weksla **trasat** – jest dłużnikiem trasanta, zostaje przez niego wskazany do zapłaty za weksel; trasat może przyjąć (zaakceptować) lub odmówić przyjęcia polecenia zapłaty za weksel – kiedy